בס"ד

סיכומי הדף - היומי

BETH HAMIDRACH
תורת שלמה
TORAT CHLOMO

כולל מנוחת שלום
על שם שלום סגרון ז"ל

גליון 5

רבי יהושע בן קרחה אומר: כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה – דומה לאדם שזורע ואינו קוצר. סנהדרין צט

מסכת ברכות כד - ל

דף כד

מתי מותר לקרוא ק"ש כששנים באותה מיטה?

רק שכ"א מחזיר פניו, ולשמואל מותר בכל אדם וגם באשתו, ולר"י רק באשתו, ולכו"ע בבניו ובנותיו הקטנים מותר (י"א עד ג', וי"א לבן עד יב' ולבת עד יא') (וכן הלכה) ובשאר אנשים צריך שיהיה טלית מפסקת בניהם, (ול"צ חזרת פנים, ב"י ס' עג').

מה נקרא ערוה ומה לא?

לר"ה עגבות לא הוי ערוה (לגבי הנגיעה בהם, ב"י בשם הרשב"א), שער הערוה לא הוי ערוה, **אבל** טפח באשתו, שוק, קול (זמר, שם), שער באשה, הוו ערוה, והמתכוון ליהנות אפי' באצבע קטנה שבאשה אסור.

האם מותר לתלות תפילין?

ע"י הרצועות ודאי אסור, ע"י הקציצה, ל"ק מתיר ול"ב אוסר, ולתלות אותם בתיקם, לכו"ע מותר, (ול"צ הנחה כס"ת).

מתי מותר לגהק לפהק ולהתעטש ולרוק בתפילה?

לגהק ולפהק: לרצונו אסור, לאונסו מותר, **ובפיהוק** צריך שיניח ידו על סנטרו. (מ"ב ס' צ')

להתעטש: מלמעלה סימן יפה, [עושים לו רצונו], מלמטה, סימן רע.

לרוק: צריך להבליעו בטליתו או בשימלתו, ואיסטניס מותר לזורקו לאחריו,

- **להעביר** כינה משתמש בטליתו,
- **אסור** להחזיר טלית שנפל לגמרי בתפילה, [משום הפסק]

האם מותר להשמיע קולו בתפילה?

רק אם אינו יכול לכוון בלי זה, וגם שהוא ביחיד, הלא"ה אסור.

- **התעטש** באמצע תפילתו- ממתין עד שיכלה הרוח וחוזר ומתפלל;

---------- עיזני הדף ----------

דף כד

לגבי מה, טפח מגולה, שוק, קול ושער, נקראים ערוה?

טפח באשתו: היינו במקומות המכוסים, וכ"ז רק לק"ש, אבל להסתכל מותר,

שוק: להב"י בשם הרשב"א: היינו אפי' באשתו, (ואף שבאיש אינו מקום צנוע),

להב"ח: היינו אפי' פחות מטפח, (אפי' שזה מקום מלוכלך),

שער: להרמב"ם היינו דוקא לאיסור הסתכלות, אבל לא לענין ק"ש, **ולשאר ראשונים** אפי' לק"ש, **והשו"ע** ס' עה' ס"ב פסק לאסור לק"ש, **והרמ"א** הוסיף דהיינו אפי' של אשתו אסור לק"ש, (ולכאו' למד כן, מדין טפח באשתו, וכ"נ מדברי הרשב"א הנ"ל לגבי שוק),

קול: היינו דוקא קול זמר, (רשב"א ור"י), **ולהרא"ש והרמב"ם** היינו דווקא לאיסור שמיעה, אבל לא לק"ש, אכן **המרדכי** ועוד כ' דאסור אפי' לק"ש, ובב"י כ' דהלכה כהרא"ש והרמב"ם, אך יש ליזהר גם לק"ש, וכ"פ בשו"ע שם ס"ג.

מה ההנהגות למי שרוצה לרוק בתפילה?

עי' בגמ', והוסיף הירושלמי (הביאו ב"י ס' צז') שאם א"א לזורקו לאחוריו, זורקו לשמאלו, אבל לא לימינו, (כך פי' מהרי"א דברי הירושלמי, וכ"פ הרמ"א, אבל ר' יונה פי' דהיינו לשמאלו של הקב"ה),

ולפי' מהרי"א הוקשה לב"י דהרי בעושה שלום, הופך פניו לצד שמאל תחלה, שהוא ימין של הקב"ה, **ותי'** בשם אביו, דהטעם כיון שמעולם לא ירדה השכינה למטה מי' א"כ אין השכינה כנגד המתפלל, ולפיכך חלקו כבוד לימין דידיה ברקיקה שהיא בשעת תפלה. אבל כשפוסע שלשה פסיעות, האדם מרחיק עצמו ממקום תפלתו והוא כנגד השכינה, ולפיכך נותן שלום לשמאלו שאז הוא כנגד ימינו של הקב"ה, **אבל** הב"י כ' שכיון שהרמב"ם לא הביא זאת להלכה, לא קיימ"ל כהירושלמי הזה.

והאיסטניס שהתירו לו לזורקו לאחריו, כ' הב"י דע"כ דלאו היינו בידו, דאם הוא איסטניס, כ"ש שלא יגע בו בידו, לכן פי' דהיינו בסודר, ואם אין לו סודר, יזרקנו מפיו לאחריו, (אכן הביא שם שר' יונה פי' שהאיסטניס אינו יכול לסבול עד שיבלע הרוק בכסות, ולפ"ז יתכן דלא התירו אלא דווקא ביד).

מה הפירוש "ויניח ידו על סנטרו?

רש"י פי' דהיינו שכשהוא מפהק צריך להניח ידו על פיו שלא תראה הפתיחה, (ובמ"ב כ' דכשהוא מגהק א"צ),

הרי"ף גורס, ולא יניח ידו על סנטרו, ופי' הטור בס' צז' דהיינו שאסור להניח ידו על הסנטר, כי זה דרך גאווה, והרמ"א כ' שלחזנים מותר כשהוא לצורך,

הרמב"ם גורס כהרי"ף רק שמפרש דהיינו לאסור להניח ידיו על חלציו, כי ג"ז הוא דרך גאווה, ויש לחוש לכל הפירושים.

דף כה

האם עדיף לא להתפלל או להתפלל עם לב גלוי?

כתב הרמב"ם (פ"ד ה"ז מתפילה) לא כסה את לבו או שנאנס ואין לו במה שיתכסה הואיל וכסה ערותו, והתפלל יצא, **ולכתחלה לא יעשה כן,** וביאר דבריו הביה"ל דהשמיענו דמי שנאנס ואין לו במה לכסות דלכתחלה מוטב שלא יתפלל כלל, עכ"ד.

מה הדין למעשה בצואה על בשרו?

ר"ח ואו"ז: פסקו כר"ח שאסור לקרות ק"ש, ואילו **הרמב"ם והרי"ף** פסקו כר"ה,

והרא"ש הביא שבשם י"א שגם ר"ה לא התיר אלא בצואה שמכוסה ע"י גופו, (כגון באצילי ידיו), (וגם ע"י בגד, מ"ב סקי"ג), אבל במכוסה רק ע"י בגד אסור,

השו"ע ס' עו' ס"ד הביא את הג' שיטות הנ"ל, וכ' דנכון לעשות כדברי המחמירים, (שיטת הי"א), ובמ"ב כ' דמקום הדחק יש לסמוך על המתירים.

מה הדין להתפלל כידיו מטונפות מבכה"ס?

הוקשה לראשונים דאם יש צואה על בשרו, תפ"ל דאין מחניך קדוש, וכן אם ידו בבכ"ס, תפ"ל שאסור לקרות כנגד בהכ"ס?

דבר העורך

הגמ' בדף כח. מספרת אודות סילוקו של ר"ג מן הנשיאות ומינויו של ראב"ע כממלא מקומו, ובעקבות כך מתואר בגמ' שנתרבו סלפסלי בית המדרש, י"א שניתוסף ד' מאות ספסלים, וי"א ז' מאות, שהיה ר"ג אומר שכל ת"ח שאין תוכו כבורו אל יכנס לבית המדרש, אבל ראב"ע אחז שכל תלמיד הבא ללמוד הרי הוא בחזקת תלמיד הגון שראוי ללמדו תורה, ויש להעיר כאן ב' הערות בהבנת הדברים, א. איך ר"ג ידע שהתלמיד שהגיע ללמוד היה ודאי תוכו כבורו, האם הוא בחן כל אחד ואחד?!, ב. ועוד לא מובן הביטוי של הגמ' 'שנתרבו הספסלים', דאם רצון הגמ' להודיע על ריבוי התלמידים היה לה לומר את מספר התלמידים שנתווסף, דהרי אין אנו יודעים את גודל כל ספסל כמה תלמידים היה מחזיק, וא"כ א"א לנו לדעת כלל את מספר התלמידים שנוספו, ונראה דחדא מתרצה בחבירתה, דאין כוונת הגמ' להודיע לנו את מספר התלמידים שניתוספו, אלא שבזמן כיהונו של ר"ג לא היו בבית המדרש די ספסלים למספר התלמידים שהגיעו לישיבה, וזה באמת היה המבחן שדרכו ראה ר"ג את רצונו הפנימי של התלמיד, בהגיע לבית המדרש והיה רואה שאין לו מקום, האם היה מתאמץ למצוא פינה כל שהיא לשבת וללמוד, או שהיה נסוג אחור מיאוש, אבל כשנתמנה ראב"ע ע"כ היו צריכים לרבות הספסלים כדי למשוך גם את התלמידים שלא היה תוכם כבורם ממש, וזהו א"כ הדגש על ריבוי ה ספסלים בדווקא כי זה היה עיקר השינוי בין הנהגת ר"ג לשל ראב"ע.

החידון

איך יתכן מניין המורכב מתשעה יהודים ומחצה?

תשובה מהחידון הקודם: איתא בסנהדרין סה: שבעל אוב זה המדבר בין הפרקים [היינו בין פרקי העצמות של מכשף] ובין אצילי ידיו, והר"ז חייב מיתה כמו שנאמר בויקרא [כ כז]

לרפואה שלימה לתינוקת אודליה עלזה בת רבקה בתוך שאר חולי ישראל

בקש להתעטש באמצע תפילתו- מרחיק לאחריו ד״א ומתעטש, וממתין עד שיכלה הרוח, וחוזר ומתפלל; ואומר: רבונו של עולם, יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים, וכו׳, (ובציבור א״צ לעשות ולומר כן, רמ״א ס׳ קג׳ ס״ב בשם תה״ד)

האם מותר לקרות ק״ש ערום תחת סדינו?

לת״ק מותר בתנאי שיכסה עצמו עד צווארו, [ליבו רואה את הערוה, מותר]

להי״א מותר שיפסיק בסדין בין ליבו לערוה, [ליבו רואה את הערוה, אסור]

האם מותר לקרוא ק״ש במבואות המטונפות?

לר״ה מותר, אם מניח ידו על פיו, ומהלך, (אבל עומד אסור).

לר״ח אסור, **ולדידיה** אם הפסיק ושהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש,

דף כה

מותר לומר ק״ש כשהלב גלוי, אבל תפילה אסור, [כי הוא עומד לפני המלך],

שכח תפילין בראשו ועשה צרכיו - מניח ידו עליהן עד שיגמור עמוד ראשון. [דסכנה היא לעצור באמצע]

מה הדין צואה על בשרו, או ידו מונחת בבית הכסא, לענין ק״ש?

לרב הונא מותר לקרות ק״ש, [רק הנשמה (ואברי הראש) תהלל י־ה]

לרב חסדא אסור לקרות ק״ש, [**כל** עצמותי תאמרנה]

מה הדין ריח רע שיש לו עיקר, לענין ק״ש?

לרב הונא: מרחיק ד״א מן הצואה, (וכ״פ הרמב״ם)

לרב חסדא: מרחיק ד״א ממקום שפסק הריח, (וכ״פ הרי״ף הרא״ש, וכ״פ השו״ע ס׳ עט׳ א׳)

איזה צואה אסור לקרות ק״ש כנגדה?

צואת אדם, צואת כלבים וחזירים, וי״א רק אם נתן עורות לתוכן, (וכן הלכה), צואת תרנגולים, צואת אשפה שריחה רע; ואם היתה במקום גבוה או נמוך י׳ טפחים, הוי הפסק,

ריח רע שאין לו עיקר מהו?

בדברי תורה, מותר, רק בשל חבירו, [כיון שהיא רק מדרבנן לא גזרו משום ביטול תורה] אבל שלו אסור, אבל בק״ש הכל אסור.

מה דין צואה עוברת?

לאביי: מותר לקרות ק״ש, [כמצורע שאינו מטמא בהילוכו]

לרבא: אסור לקרות ק״ש, [ס״ס אין ׳מחניך קדוש׳] וכ״פ השו״ע ס׳ עו׳ ג׳

פי חזיר כצואה עוברת דמי. אף על גב דסליק מנהרא.

מה דין ספק צואה -וספק מי רגלים — מותרים?

ספק צואה: אסור, וי״א דווקא באשפה אבל לא בבית, [כי אין הדרך להיות שם צואה]

ספק מי רגלים: מותר- אפילו באשפה. [מה״ת אינו אלא כנגד העמוד, [כי לגבי קטנים לא כתוב ׳וכיסית׳ כמו לגבי גדולים] ורבנן לא גזור בספק]

מה שיעור לחות הצואה והמי רגלים שיהיה אסור לקרוא כנגדם?

מ״ר: י״א כל זמן שמטפיחין;

י״א כל זמן שרשומן ניכר.

י״א רק בטופח ע״מ להטפיח, (ר״י שחולק על ת״ק), ובנבלעו מותר לכו״ע,

צואה: כל עוד שתהיה כחרס: י״א כל זמן שלא קרמו פניה,

י״א כל זמן שזורקה \ וי״א גוללה, ואינה נפרכת,

י״א עד שיראו בה סדקים. (להרשב״א: הר״ז כחרס, לאו״ז: הר״ז פחות מחרס)

וי״א כל זמן **שלא** נהית כחרס.

ירד לטבול לפני הנץ אם יכול לטבול ולהתלבש ולקרות כותיקין, יעשה כן, וא״ל יתכסה במים עכורין, [שליבו לא יראה את הערוה] ויקרא,

על מה יש איסור בראיית או נגיעת הערוה בק״ש?

ליבו רואה את הערוה, מחלוקת,

עקבו רואה את הערוה, י״א לכו״ע מותר, וי״א שלאביי אסור, ולרבא מותר, [לא ניתנה תורה למלאכי השרת]

עקבו נוגע בערוה, י״א לכו״ע אסור, וי״א שלאביי אסור [גזירה שמא יגע בידיו], ולרבא מותר

מה מועילה עששית לחצוץ?

לצואה היא חוצצת, [דהאיכא ׳וכיסת׳], לערוה לא, [דהא רואה אותה, וכתיב ׳לא יראה׳]

צואה כל שהוא - מבטלה ברוק; וי״א דוקא עבה.

צואה בגומא - מניח סנדלו עליה וקורא קריאת שמע, וספק כשהצואה דבוקה בסנדלו.

גם ערות נכרי הוי ערוה [ערות אביהם לא ראו]

כמה מים צריך להטיל לבטל מ״ר?

לת״ק כל שהוא; ולר׳ זכאי, רביעית, י״א שזה אם היה כבר מ״ר, אבל בתחילה לד״ה בכ״ש, וי״א שכ״ז בתחילה, אבל בסוף לד״ה רביעית בעינן.

גרף של רעי ועביט של מי רגלים –דינו כצואה עצמה.

מה יכול לחוצץ לפני צואה או עביט?

לת״ק: מטה לא חוצצת ותמיד צריך ד״א,

לרשב״ג: המטה חוצצת, ולכן אם הצואה לאחר המיטה קורא לפני המטה,

לרשב״א: כל עוד שהוא באותו בית אסור לקרות ק״ש.

מה הדין כשהצואה מתחת המיטה?

אם המיטה **פחות מג׳** הוי חציצה [לבוד]

אם היא גבוה **י׳ טפחים**, לא הוי חציצה [רשות אחרת],

בין **ג׳ לי׳** הוי ספק,

בית שיש בו ספר תורה או תפילין - אסור לשמש בו את המטה עד שיוציאם או שיניחם כלי בתוך כלי, (גלימא על הארון הוי גם ככלי בתוך כלי), ובכליין - אפילו עשרה מאני כחד מאנא דמי.

דף כו

לריב״ל: ס״ת - צריך לעשות לו מחיצה עשרה, ואם יש לו בית אחר צריך להוציאו.

כמה צריך להרחיק מן הצואה?

מלאחריו ד״א, אבל לפניו - מרחיק מלא עיניו, וכן לתפלה.

להתפלל כנגד בית הכסא, אפי׳ אין בו צואה אסור, ובהכ״ס חדש והזמינו לכך, הוי ספק, לענין להתפלל בתוכו, אבל כנגדו מותר,

בית כסא פרסאי, אף על גב דאית בהו צואה - כסתומין דמו, [עשויים מדרון].

---------- עיזני הדף ----------

ותי׳ דצואה מיירי במכוסה בבגד, ובית הכסא מיירי שידיו נכנסה דרך חור,

אכן להרמב״ם יתורץ באופן אחר, שכ׳ דמיירי שהיתה נטישת צואה על בשרו, או ידיו מטונפות מבית הכסא, (כך גרס בגמ׳, ול״ק א״כ קו׳ הראשונים) ולא היה להן ריח רע כלל מפני קוטנן או יבשותן, **וחלק** עליו **ר׳ יונה** בטענה דא״כ למה ר״ח אוסר, **והרמב״ם** סיים דכמה גאונים הורו שאסור לו לקרות אם היו ידיו מטונפות וכך ראוי לעשות.

העולה מזה: שמי שידיו מטונפות מבהכ״ס, לרי׳ יונה מותר לו בעצמו לקרות ק״ש לכו״ע, להרמב״ם זה תלוי במחלוקת ר״ה ור״ח, והגאונים פסקו לאסור,

ולמעשה פסק המ״א ס׳ עו׳ סק״ג (ע״פ הפמ״ג) להקל בזה רק לאחר, אבל הוא בעצמו אסר עד שירחץ ידיו, וכ״פ הב״מ סק״י, ועי׳ בהי״ל שם.

מה הדין כשהצואה ברשות אחרת אבל הוא רואה אותה או מריח אותה?

רואה אותה: הרא״ש מתיר כדין צואה בעשישית, והרשב״א מחמיר דכל שהוא רואה אין מחניך קדוש, ובב״י ס׳ עט׳ כ׳ פסק עיקר כהרא״ש רק שיש להיזהר כהרשב״א, ומלשון השו״ע, כ׳ בביה״ל דמשמע דמצדד יותר כהרשב״א.

[**ואם הוא עוצם עיניו:** להמ״א כו״ע מודו דיכול לקרות, והא״ר חולק],

מריח אותה: הרא״ש ור״י הביאו שיש שהתירו דגם לזה מועיל הפסק המחיצה, אך הרמב״ם אסר, וכ״פ השו״ע שם.

כמה צריך להתרחק מצואה עוברת?

הב״י ס׳ עו׳ נקט דדינה כצואה קבועה, וכשהיא לפניו צריך להתרחק כמלוא עיניו, אבל הב״ח פסק דדי בד״א אפי׳ מלפניו, והביה״ל ס״ג כ׳ להחמיר לכתיחלה,

ובדיעבד: ק״ש יחזור בלא הברכות, ותפילה לא יחזור, (אם לא בתורת נדבה)

מה למעשה שיעור הלחות של צואה ומ״ר שיהיה אסור לקרות כנגדם?

לענין צואה: בגמ׳ מבואר ל״ק כ״ז שזורקה ואינה נפרכת, ל״ב כ״ז שגוללה ואינה נפרכת,

שי׳ הרמב״ם ור׳ יונה: דל״ק הוא המחמיר, דיתכן שיזרקנה ולא תתפרך, ואפ״ה יגללנה ותתפרך, ומש״כ פסקו כל״ק, (לחומרא בדאורייתא), וכ״פ השו״ע ס׳ פב׳ ס״א,

שי׳ הרא״ש: של״ב הוא המחמיר, דיתכן שיגגלנה ולא תתפרך, ואפ״ה יזרקנה ותתפרך, ומש״כ פסק כל״ב, וכ״פ הרמ״א,

לענין מ״ר: רבא פסק דכ״ז שמטפיחין אסור, ונחלקו הראשונים בביאור דבריו,

הרמב״ם מבאר דברי רבא כפשוטו, דכ״ז שמטפיחין אסור, (כי הוא לומד כרש״י דת״ק לא בעי טופח ע״מ לטפיח), וכ״פ השו״ע ס׳ פב׳ ס״ב,

הרא״ש הביא בשם גאון דהיינו כ״ז שהוא טופח ע״מ להטפיח,והיינו לקולא, (כי כך הוא לומד בת״ק בברייתא, (דלא כרש״י) וצריך שרבא יתיישב עם ת״ק), וכן מיקל הרמ״א שם,

הסמ״ג פסק דבעי שלא יהיה רישומן ניכר כדי שיהיה מותר לקרות כנגדו, ותמה עליו הב״י דהוא נגד מסקנת רבא.

דף כו

האם ס״ת צריך דווקא מחיצה או דסגי גם בכלי בתוך כלי?

שי׳ הרמב״ם (פ״ד הכ״ד מתפילין): דגם בכלי בתוך כלי סגי, וריב״ל מוסיף עוד אפשרות, והשו״ע הביא כן בשמו ביו״ד ס׳ רפב׳ ס״ח.

שי׳ הרא״ש: דלס״ת רק מחיצה מועילה, ולא כלי בתוך כלי, וכל הספרים העשויים בגלילה דינם כס״ת, אבל שאר ספרים סגי בב׳ כיסויים, וכ״פ השו״ע שם בסתם, וכן באו״ח ס׳ רמ ס״ו,

מה הדין צואה מן הצדדים?

כתב הרמב״ם דצדדים כלאחריו דמי, וכ״פ בשו״ע ס׳ עט׳,

אכן נחלקו אחרונים בדין ׳צדדים שהם לפניו׳, דהמ״א סבר דהוי כלפניו, והא״ר סבר דהוי כמן הצדדים וסגי בד״א, **והח״א** כ׳ דאם הצואה קצת מן הצד אבל רואה אותה בלא הטיית הראש לכו״ע הוי כלפניו, **ובמ״ב** שם סק״ה כ׳ להיזהר בזה כשמקדשים את הלבנה ברחוב, וסיים דהמחמיר בזה עה״כ אומר, ״בדבר הזה תאריכו ימים״.

פרק רביעי

מי שלא התפלל עד אחר ד׳ שעות, מה יעשה?

קיימ״ל כר״י דזמן תפילה הוא עד ד׳ שעות, אכן כ׳ הרי״ף הרמב״ם והרא״ש, דש״ד להתפלל גם לאחר ד׳ שעות, עד חצות, ובב״י ביאר דבריהם בב׳ אופנים, וב׳ נ״מ איכא בין הפירושים,

א. מה שהתירו להתפלל אחר שעת ד׳, היינו בתורת ׳תשלומין׳, דאם כבר אפשר להשלים במנחה, כ״ש שאפשר להשלים לפני חצות, ולפ״ז ה״ה דאחר חצות אפשר להשלים, אבל היינו רק אם שכח בשוגג, אבל במזיד הרי אין תשלומין, וכ״כ הראב״ן והפר״ח,

ב. מה שהתירו להתפלל אחר שעה ד׳, ה״ט, דעד כאן לא פליג ר״י את״ק אלא לענין לכתחילה, אבל לענין דיעבד מודה דזמן תפילה נמשך עד חצות, ולפ״ז חצות דווקא, ואפי׳ איחר במזיד, יכול להתפלל עד חצות, (דכן הוא הזמן בדיעבד), וכביאור הזה הכריע הב״י ס׳ פט׳.

אכן במ״ב שם סק״ו כ׳ להחמיר שאם איחר במזיד, לחזור בתורת נדבה, כדי לחוש לד׳ הראב״ן הנ״ל שבמזיד א״א להתפלל אחד שעה ד׳.

אם לא הזכיר הבדלה לא בראשונה ולא בשניה, או שהבדיל בשניהם האם יצא?

כתבו הפוסקים דיצא, וכ״פ השו״ע ס׳ קח׳ ס״י, וה״ט דאף שבגמ׳ הסיקו בקו׳ הברייתא דהיה משמע ממנה שאם לא הבדיל בצפילה שלא יצא, מ״מ כתבו הראשונים ליישב דשאני התם (כשהבדיל רק בשניה) שגילה דעתו שהתפלל את הראשונה בתורת תשלומין, ולהכי לא יצא, אבל אם לא הבדיל בשניהם לעולם קימ״ל שיצא, ויתרא מזאת הכריע המ״ב סקכ״ט עפ״ז, (כהמ״א ולדא כהט״ז), שאם הבדיל רק בשניה אלא שכיוון להדיא שהראשונה תהיה בתורת חובה, והשניה בתורת תשלומין שיצא, וה״ט כנ״ל, שס״ס אין כאן גילוי דעת.

שכח ׳יעלה ויבוא׳ במנחה של ר״ח, האם יתפלל ערבית ב׳ פעמים?

התוס׳ הביאו בזה ב׳ שיטוץ, שי׳ ר׳ יהודה שאינו חזור ומתפלל כיון שבערבית הרי לא יזכיר את של ר״ח, וממילא שאין ענין לחזור, ויש ׳ הרי״ף שחוזר בכה״ג, (וידוע לפרש שנחלקו אי הזכרת ׳יעלה ויבוא׳ היא חלק מן התפילה והיינו שבלא״ה הוי כאילו שלא התפלל ועפ״ז ודאי שאם שכח אפי׳ במנחה של ר״ח חוזר ומתפלל ערבית שתים, רבל אם כל דינו של הזכרת ר״ח בתפילה הוי דין ׳הזכרה׳ לבד, ומה שחוזר ומתפלל היינו כי הוא חוייב להזכיר את ר״ח, לכן בערבית שכבר לא שייך להזכיר את של ר״ח אין כל טעם לחזור, והשו״ע ס׳ קי׳ סי״א פסק לחזור בתורת נדבה,

פרק רביעי

מתי הוא סוף זמן התפילות?

שחרית: עד חצות, **ולר"י** עד ד' שעות, (ועד בכלל, והמאחר עהכ"א, נוגי (צער) ממועד ממך היו) וכן הלכה, ולכתחילה בנה"ח, כותיקין.

מוסף: כל היום, (אבל המאחר אחרי שעה ז', פושע), **ולר"י** עד ז' שעות. (ועד בכלל, והמאחר עהכ"א, נוגי (שבר) ממועד ממך היו)

מנחה: עד הערב, **ולר"י** עד סוף פלג הראשון, (דהיינו שעה ורביע לפני צה"כ = תחילת פלג אחרון)

ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד

ערבית: כל הלילה.

דילג תפילה מהו?

אם היה **שוגג**, בכל התפילות - אפי' מחול לשבת, וכן להיפך - , יכול להשלים ולהתפלל ב' פעמים התפילה שלאחריה. [תפילה רחמי, לכן יש תשלומין, אפ' בב' ימים], **אכן** אין לו אלא שכר תפילה, ולא שכר תפילה בזמנה, אבל **במזיד** אין לו תשלומין, (מעוות לא יוכל לתקון).

דילג מנחה של שבת, מתפלל עברית ב', באיזו מהן מבדיל?

בראשונה ולא בשניה, ואם הפך, לא יצא ידי התשלומין, [כי הראשונה שלא הבדיל לא עלתה לו (גמ') / גלי אדעתיה דראשונה לתשלומין, (רשב"א ופוס')]

מהי יסוד תקנת התפילות?

לריב"ח: אבות תקנום; (**אברהם**; וישכם אברהם וגו אשר עמד, **יצחק**; ויצא יצחק לשוח, **יעקב**; ויפגע במקום), ואסמכינהו רבנן אקרבנות, (וא"ש בזה תפילת מוסף).

לריב"ל: כנגד תמידין תקנום (אנשי כה"ג), **ועפ"ז** נוהג זמני התפילות הנ"ל, לכ"א כדאית ליה, (שחרית; כתמיד של שחרית, מוסף; כקרבן מוסף, מנחה; כתמיד של בן הערביים, וערבית; כנגד החלבים ואברים)

מנחה גדולה - משש שעות ומחצה, מנחה קטנה - מתשע שעות ומחצה.

היו לפניו מנחה ומוסף להתפלל, מה יעשה?

לרבנן: מנחה קודם [תמיד קודם], וכן הלכה,

לר"י: מוסף קודם [מצוה עוברת, (עד ז' שעות)]

דף כז

ריב"ב העיד על חמשה דברים: א. לפעמים מצוה ללמד את הקטנה למאן, (במקום ביטול יבום) ב. שמשיאין את האשה על פי עד אחד, ג. גם תרנגול (ולא רק שור) נסקל אם הרג את הנפש, [שור שור משבת] ד. יין בן מ' יום נתנסך על גבי המזבח, (דהוא כבר לא יין מגיתו) ה. תמיד של שחר שקרב בארבע שעות, (ועד בכלל), וכר"י.

המן היה נמס בתחילת שעה רביעית, [וחם השמש – בזמן שהשמש חם, והצל צונן]

מזה שרבי ירמיה התפלל אחורי, דרב של שבת בע"ש, ושרב לא עבר לפניו כשגמר תפילתו, יש ללמוד: שאפשר לנהוג כר"י, ושאסור לעבור כנגד המתפללין (בתוך ד"א), אבל אין לדייק שתלמיד מתפלל אחורי רבו, (כי זה באמת אסור), כי רבי ירמיה היה תלמיד חבר.

כבוד רבו: אין לומר ולהחזיר לו שלום כדרך שאומר לכל אדם, אין להורות שלא ברשותו, אין לומר דבר שלא שמע ממנו בסתם, ואין להתפלל כנגדו.

מה הדין: מי שקיבל שבת בטעות לגבי איסור מלאכה, ולגבי תפילה?

אינו אסור במלאכה, ולגבי תפילה אם הוא יחיד צריך לחזור ולהתפלל, אבל ציבור ל"צ לחזור.

המתפלל של שבת בע"ש \ מוצ"ש בשבת, יכול לומר קידוש \ הבדלה אחר פלג המנחה.

תפילת ערבית: לר"ג ורבא רשות, לר"י ואביי חובה,

מעשה: רשב"י שאל את ר"י האם תפילת ערבית רשות או חובה, וענה לו שחובה, עד שהכריחו ר"ג לחזור בו, ונתגלל מזה שסילקו את ר"ג ומינו את ראב"ע שהיה לו זכות אבות, נתרבו ספסלי בית המדרש, התירו גר עמוני לבוא בקהל [כי עד שבסוף נתפייס ר"י, והחזירו את ר"ג ג' שבועות על ד'.

דף כח

לר"ה, אסור לטעום כלום קודם מוסף, ולריב"ל גם לפני מנחה, ואין הלכה כמותם.

כשהיחיד נמצא בציבור, אסור לו להקדים תפילתו לשל הציבור. [מבזה את הציבור].

יש להתפלל בכניסתו (שלא יכשל בהלכה) וביציאתו (לתת הודאה על חלקו) מבית הדרש,

מעשה: ר"א חלה, נכנסו תלמידיו לבקרו, אמר להם: הזהרו בכבוד חבריכם, מנעו בניכם מן ההגיון, והושיבום בין ברכי תלמידי חכמים, וכשאתם מתפללים - דעו לפני מי אתם עומדים,

כשחלה רבי יוחנן בן זכאי, נכנסו תלמידיו לבקרו, בכה על שמביאים אותו לפני מלך מלכי המלכים, ובירך אותם שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם, ובשעת פטירתו, הכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא.

כמה היא חובת התפילה בכל יום?

לר"ג: שמנה עשרה ברכות.

לר"י: מעין שמונה עשרה. (לרב היינו מעין כל ברכה, לשמואל היינו הביננו),

לר"ע: אם שגורה תפלתו בפיו – י"ח, ואם לאו - מעין י"ח.

תפלת קבע אינה תפילת תחנונים. (**והיינו:** שהיא עליו כמשוי \ אינו אומרה בלשון תחנונים, \ א"י לחדש בה דבר / אינו מתפלל עם דמדומי חמה, (אבל אביי חשש במנחה שמא יעבור הזמן).

במקום סכנה, אומר רק הושע ה' את עמך, בכל פרשת העבור יהיו צרכיהם לפניך וכו', (**עיבור** פי': **א.** אפי' שאתה מלא 'עברה' (חימה) על ישראל, **ב.** אפי' שהם עוברים על ד"ת).

כנגד מה נתקן השמונה עשרה, והברכה הי"ט שסידר שמואל הקטן?

י"ח אזכרות שאמר דוד בהבו לה' בני אלים, והי"ט כנגד אל הכבוד הרעים,

י"ח אזכרות שבקריאת שמע, והי"ט כנגד כנגד 'אחד' שבק"ש,

י"ח חוליות שבשדרה, והי"ט כנגד החוליא הקטנה שבשדרה.

איך כורעים בברכות?

לריב"ל: צריך לפקק כל חוליות השדרה,

לעולא: עד כדי שיראה איסר כנגד לבו;

לר"ח: סגי לנענע ראש, בתנאי שמצער את עצמו קצת. (והשו"ע ס' קיג ס"ה פסק כן רק

---------- עיזבי הדף ----------

למאי נ"מ שהתפילה היא כנגד הקרבן, (מלבד הזמנים)?

כתב השו"ע ס' צח ס"א: התפלה היא במקום הקרבן, ולכך צריך ליזהר שתהא דוגמת הקרבן **בכוונה**, ולא יערב בה מחשבה אחרת, כמו מחשבה שפוסלת בקדשים; **ומעומד**, דומיא דעבודה; **קביעות**, מקום כמו הקרבנות, שכל אחד קבוע מקומו לשחיטתו ומתן דמיו, **ושלא יחוץ דבר בינו לקיר**, דומיא דקרבן שהחציצה פוסלת בינו לקיר; וראוי שיהיו לו **מלבושים נאים** מיוחדים לתפלה, כגון בגדי כהונה, אלא שאין כל אדם יכול לבזבז על זה; ומ"מ טוב הוא שיהיו לו מכנסים מיוחדים לתפלה, משום נקיות, **וסיים** ע"ז הטור: ואחר שיעשה דוגמת הקרבן עולה לריח ניחוח למקום שהקרבן עולה והמלאך עושה אותו כתר לקונו.

האם אפשר להתפלל לכתחילה בזמן מנחה גדולה?

שי' הרא"ש: שאפשר להתפלל לכתחילה,

שי' הרמב"ם: שרק בדיעבד אפשר, [כי לכתחילה התמיד היה נקרב בט' ומחצה, ורק בע"פ היה נקרב בו' ומחצה], **והשו"ע** בס' רלג' ס"א פסק כהרמב"ם, וגם הרמ"א לא השיג ע"ז, ויש להיזהר בזה היכא דאפשר.

דף כז

מהם התנאים לנהוג למעשה כר"י, להתפלל ערבית בפלג המנחה?

שי' ר' יונה והרא"ש: שצריכים לנהוג תמיד או כר"י או כרבנן, וא"א לשנות באמצע.

(ההשלמה מוסיף שבשעת הדחק אפשר לנהוג אפי' באופן חד פעמי כר"י. **ור' יונה** מוסיף שבדיעבד אף הנוהג תמיד כרבנן אם עשה כר"י, אין מחייבין אותו לחזור, בתנאי שבאותו יום יעשה הכל כר"י, וכ"פ השו"ע והרמ"א ס' רלג').

שי' ר"ת: שלענין תפילה הקילו להתפלל אפי' מנחה וערבית אחר הפלג אף דהוי תרי קולות דסתרי אהדדי באותו יום, וכ' הב"י דהעולם נהגו להקל כר"ת, אכן בשו"ע לא הביא את זה.

ולענין ע"ש כתב המ"ב ס' רסז' סק"ג קולא נוספת, להקל לעשות כר"י גם למי שנוהג תמיד כרבנן, דכיון דמצותה להוסיף מחול על הקודש, וכבר קבל שבת עליו יכול לסמוך על דעת הסוברים דהוי כלילה לענין תפלה, אך הנוהג כן יזהר עכ"פ בע"ש להתפלל מנחה קודם פלג המנחה כדי שלא יהיה תרתי דסתרי אהדדי

ועוד הביא שי"א דבציבור יש להקל להתפלל מעריב מבע"י אף אם התפלל מנחה אחר פלג המנחה, **אך** כתב שאין לסמוך על זה רק כשהוא מתפלל מעריב עכ"פ בבין השמשות ובשעת הדחק.

דף כח

מתי נאמר הדין שיש להקדים מנחה למוסף?

שי' הירושלמי: שהדין אמור רק אם הגיע זמן מנחה קטנה, **והתוס'** חולקים,

שי' ר' יונה והרשב"א: שהדין אמור דוקא שצריך עתה להתפלל שתיהם, (כגון שרוצה לאכול, להשו"ע (ס' רלב') סעודה רגילה ולהרמ"א שם סעודה גדולה (נישואין)) וכיון שאסור לו לאכול עד שיתפלל מנחה, דווקא בכה"ג נאמר הדין להקדים את מנחה, **והתוס'** חולקים גם ע"ז שהרי כתבו שיש להיזהר בזה ביוה"כ.

הרמב"ם ז"ל כתב שיש מי שהורה שאין עושין כן בציבור כדי שלא יטעו.

והשו"ע ס' רפו' ס"ד פסק כשי' התוס', והביא בשם י"א את שי' ר' יונה, וגם את מה שהביא הרמב"ם.

מה מותר לאכול לפני תפילת מוסף?

בגמ' נאמר שאין הלכה כר"ה שאסור לטעום קודם תפילת מוסף,

ונחלקו הפוס' אי לדידן מותר גם לסעוד קודם מוסף, או רק לטעום, **דהב"י** ס' רפו' ס"ל שרק לטעום התירו, אבל לסעוד אסור, (כמו לפני מנחה בס' רלב'), וכ"פ השו"ע שם ס"ג, **והב"ח** ס"ל דאפי' לסעוד מותר, **והמ"ב** סק"ט היקל כדברי הב"ח במקום שליבו חלש.

והקשו האחרונים, דאם הוא רוצה לאכול ע"כ שצריך לקדש תחילה והרי אין קידוש אלא במקום סעודה, ותי' או שיאכל כביצה פת, (דג"ז מקרי עראי כדפסק המ"ב), או שישתה רביעית יין נוסף, ואם אין לו, יכול לסמוך על הרביעית ששותה בזמן הקידוש.

וראוי לציין שהמ"ב שם הביא להקל בשם הא"ר למי שחלש ואין לו יין, לאכול אפי' בלי קידוש, בהסתמך ע"ד הראב"ד דמותר לטעום קודם קידוש היום, וע"ד הנחלת צבי שאין חובת קידוש חלה לפני תפילת מוסף.

מה מותר לאכול לפני מנחה?

אף שעיקר הסוגיא במסכת שבת ד' ט: נביא כאן בקצרה את הד' שיטות שיש בענין,

שי' הרי"ף והרמב"ם: שאסור לאכול אפי' סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה, וכ"פ השו"ע ס' רלב' ס"ב, (אלא שכבר כ' הכה"ח אות ל' שלא נהגו כמו השו"ע בזה)

שי' ר"ת: שרק סעודה גדולה סמוך למחנה גדולה אסור,

שי' בעה"מ: דסמוך למנחה קטנה אסור הכל (אפי' קטנה), אבל סמוך למנחה גדולה שרי הכל,

שי' ר"י בטור: דסעודה גדולה אסור אפילו סמוך למנחה גדולה, וסעודה קטנה מותר אפילו סמוך למנחה קטנה, **והרמ"א** שם כ' דמקילים ולא אסרינן אלא סעודה גדולה סמוך למנחה קטנה, (צירוף ב' שיטות אחרונות), [כי סומכין על קריאת השמש, (וזה לא מועיל בסעודה גדולה כי יש חשש שיכרות)], ע"ש.

דף כט

מהם התנאים לסלק מיד ש"ץ שדילג ברכת המינים?

קימ"ל כרבא שאפי' מי שהיה מוחזק כצדיק גמור, חיישינן ליה, אמנם זה בתנאי שדילג את כולה, אבל אם אמר את תחילה, או אפי' את חתימתה, לא מסלקינן ליה, **וכ"ז** אם דילג בשוגג אבל במזיד אפי' בכל שאר הברכות מסלקינן ליה,

וכן אם דילג ברכת מחייה המתים ובונה ירושלים, הט"ז סובר דמסלקינן ליה אפי' התחיל, והמאמר מרדכי ס"ל דאין מסלקינן ליה, (ע"פ המ"ב ס' קכ' ס"א)

מתי למעשה אפשר להתפלל תפילת 'הביננו'?

כתבו השו"ע ס' קי ס"א שלא הותר להתפלל הביננו אם במקום בשעת הדחק, או שהוא בדרך וירא שמא יפסיקו אותו עוברי דרכים, הלא"ה הרי אביי לייט אמאן דמצלי 'הביננו',

ולמעשה כתב הביה"ל שם, דכהיום אין נוהגין להתפלל הביננו מחמת הטרדה,

ומבאר הביה"ל הטעם לזה, דהנה קשה על הדין הנ"ל, ממה שכ' השו"ע ס' קא' ס"א דאם אינו יכול לכוין את לבו בכולם יכוין את לבו עכ"פ באבות, ומשמע דעי"ז ממילא מותר להתפלל כל התפילה כיון שהוא אנוס שאינו יכול לכוין, וחזינן דלא היתרו להתפלל הביננו אפי' כשהוא לא יוכל לכוון את כל התפילה, **וצ"ל** דכל

לזקן או חולה)

דף כט

ש"ץ המדלג ברכת המינים מורדים אותו, (חוץ משמואל, לאביי כי הוא התקינה, וצדיק לא נהפך לרשע, לרבא כל שמתחיל בה אין מורדים אותו, (אבל צדיק יכול להיהפך לרשע)).

ז' ברכות העמידה בשבת, נתקן כנגד ז' קולות שאמר דוד על המים.

ט' דראש השנה, כנגד ט' אזכרות שאמרה חנה בתפלתה, (והאימהות נפקדו כולם בר"ה)

כד' דתעניתא כנגד כד' רננות שאמר שלמה בשעה שהכניס ארון לבית קדשי הקדשים. (ואמרינן להו בזמן הזקוק לרחמים דומיא דשלמה)

מתי בשנה אפשר להתפלל תפילת הביננו?

תמיד, אם לא במצו"ש ויו"ט מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת, **וכן** בימות הגשמים מפני שצריך להזכיר 'גשמים' בברכת השנים, (וזה מטריד להוסיף דבר באמצע תפילה קצרה).

על איזה הזכרות הוא חוזר אם שכחם, ועל איזה לא?

גבורות גשמים, - חוזר לראש,

שאלת גשמים – אם נזכר לפני שומע תפילה, אומרה שם, ואם לאו חוזר לברכת השנים, (ובציבור יתכן ואפשר לשומעה מן הש"ץ),

הבדלה, בחונן הדעת - אין מחזירין אותו [יכול לאומרה על הכוס],

ר"ח, כל עוד שלא סיים, חוזר ל'רצה', סיים - חוזר לראש. (ע' שאלה הבאה)

מה נקרא 'לא סיים', שיהיה ניתן לחזור ל'רצה'?

י"א שכל שלא עקר רגליו, לא נקרא 'סיים', (וכ"פ ר' עמרם, ואפי' אינו רגיל לומר תחנונים)

י"א שאפי' עקר רגליו אם רגיל להוסיף תחנונים לא נקרא 'סיים',

וי"א דגם לא עקר רגליו נקרא 'סיים', אא"כ רגיל להוסיף תחנונים. (וכ"פ השו"ע ס' תכב' ס"א)

עוד נוסחאות של 'תפילה קצרה' שיש להתפלל במקום סכנה...

לר"א: עשה רצונך בשמים ממעל, ותן נחת רוח ליראיך מתחת, והטוב בעיניך עשה,

לר"י: שמע שועת עמך ישראל ועשה מהרה בקשתם,

לראבר"צ: שמע צעקת עמך ישראל ועשה מהרה בקשתם,

לאחרים: צרכי עמך ישראל מרובין ודעתם קצרה, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן לכל אחד ואחד כדי פרנסתו ולכל גויה וגויה די מחסורה, וכן הלכה. **ולכולם** חותמים בשומע תפילה.

עצה: לא לכעוס, ולא להשתכר, כדי שלא לחטוא

כל היוצא לדרך, ממתי שמהלך עד פרסה, מתפלל 'תפלת הדרך', ("א במהלך וי"א במעומד, ומהיות טוב לעמוד), ואומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתוליכני לשלום ותצעידני לשלום ותסמכני לשלום, וכו', ולאביי י"ל בלשון רבים [לשתף עצמו עם הציבור].

דף ל

מה הנ"מ בין תפילת הביננו לתפילה קצרה?

הביננו: יש בה ג' ראשונות וג' אחרונות, ומש"כ אם התפלל הביננו אינו חוזר לומר תפילת י"ח, ונאמרת רק מעומד,

תפילה קצרה: אין בה ג' ראשונות וג' אחרונות, לכן יש לחזור על י"ח כשמתאפשר, ונאמרת אפ' מהלך.

רכב על החמור והגיע זמן תפלה, מה יעשה?

לת"ק: אם יש לו מי שיאחז את חמורו - ירד להתפלל, ואם לאו - יתפלל על החמור

לרבי: תמיד מתפלל על החמור, [אין דעתו מיושבת להתעכב בדרך], וכן הלכה. ויכוון ליבו כנגד בית קה"ק. (ובזה הדין כן, למי שנמצא בספינה).

סומא ומי שאינו יכול לכוין את הרוחות - יכוין לבו כנגד אביו שבשמים,

לאיזה כיוון צריך להתפלל?

בחוץ לארץ – לכיוון ארץ ישראל, בארץ ישראל – לכיוון ירושלים, בירושלים – לכיוון בית המקדש, בבית המקדש – לכיוון קדשי הקדשים, בבית קדשי הקדשים – לכיוון הכפורת; אחורי בית הכפורת – יחזיר פניו לכפורת, ויראה את עצמו כאילו לפני הכפורת; [כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות, תל שכל פיות פונים בו].

השכים לצאת לדרך: תוקע בשופר, מנענע בלולב, קורא את המגילה, ובהגיע הזמן קורא ק"ש.

השכים לישב בקרון או בספינה (שיהיה טרוד שם), מה יעשה?

לת"ק: מתפלל בביתו, וכשיגיע זמן קריאת שמע, קורא, [עדיף להתפלל מעומד מלסמוך גאולה לתפילה]

לרשב"א: קורא קריאת שמע ואח"כ מתפלל שם מיושב, [עדיף לסמוך גאולה לתפלה, מלהתפלל מעומד]

אמוראים שהיו טרודים להתפלל בזמן התפילה מה היו עושים?

יש שהיו מכנסים י' אנשים בביתם ומתפללים לפני שהו הולכים לדרוש,

יש שהיו מתפללים ק"ש ועמידה, מיושב עם הציבור, ובחזרתם, היו חוזרים ומתפללים,

ויש שהיו מתפללים תפילת י"ח, ואח"כ בשעת הנסיעה היו קוראים ק"ש, (כת"ק הנ"ל, אבל 'רבנן קשישי' לא נהגו כן),

מתי חל החיוב של תפילת המוספין?

לראב"ע: רק בציבור, אבל יחיד תמיד פטור,

לחכמים: גם ביחיד, ("א הלכה כמותם),

לר"י: רק אם יש ציבור שמתפלל היחיד פטור וא"ל חייב, ("א הלכה כמותו).

מי שטעה בתפילה ועליו לחזור, כמה ישהה בין תפלה לתפלה?

י"א כדי שתתחונן דעתו עליו, [ואתחנן], וי"א: כדי שתתחולל דעתו עליו, [ויחל].

טעה ולא הזכיר של ראש חדש ערבית מהו?

לאמימר: אם החודש הקודם חסר, מחזירין אותו [א"י לאומרו למחרת], ואם היה מלא אין מחזירין אותו, [יכול לאומרו למחרת]

לר"א: תמיד אין מחזירין אותו [אין מקדשין את החודש בלילה]

וכן ש"צ שטעה בשחרית ומוסף (ויש של"ג מוסף), אין מחזירין אותו, [טורח ציבור, וגם יכול להזכיר בתפילה הבאה], (עי' עיונים)

ניתן להשיג ב: Dafayomi.jimdo.com להערות והארות: 0548465221

עיזני הדף

מה שהתירו כאן להתפלל 'הביננו' היינו רק בגוונא שיכול לכוין עכ"פ בז' הברכות (של הביננו), לכך התירו לו להתפלל תפילה זו ולא יותר, כדי שיכלול כל השמ"ע בקצרה ובכונה, אבל שם בס' קא', מיירי דלא יכול לכוין אפילו אלו הז' ברכות, לכך לא התירו לו לקצר, **ועפ"ז** ניחא מנהגינו היום שלא מתפללים 'הביננו', שאנו חוששין שאפילו הז' לא יכוין, ובכגון לא התירו להתפלל תפילה זו, **ועוד** ביאר שאם באנו לקצר כהיום מחמת טרדה לא נתפלל לעולם תפילה שלמה מפני רוב הטרדה בעו"ה, עכ"ד.

מתי המדלג גבורות גשמים חוזר לראש?

הרי"ף בתענית הביא ירושלמי שרק אם לא הזכיר כלל לא טל ולא גשם מחזירין אותו, אבל אם הזכיר 'טל' אין מחזירין אותו.

ואף ששי' הר"ן דתלמודא דידן פליג על הירושלמי, מ"מ רוב הראשונים פסקו את הירושלמי הנ"ל, וכ"פ השו"ע ס' קיד ס"ה,

והטעם הסביר הב"י שכיון שבגבורות אין אנו שואלים אלא מזכירים לשבח להקב"ה, נהי דלכתחלה צריך לשבחו שהוא מוריד הגשם שהוא דבר הנעצר וצריך להתפלל עליו, מכל מקום בדיעבד אם שבחו בטל (אע"פ שמתוך שאינו נעצר, א"צ כ"כ להתפלל עליו) מאחר ששיבח מיהא בדבר שהוא צורך העולם אין מחזירין אותו, עכ"ד, **אבל** לענין שאלה, לא יעזור ששאל את הטל, כיון שס"ס צריך הוא את הגשם ולא שאל אותה, (מ"ב שם סקכ"ז)

המדלג אתה חוננתו, מה יש לו לעשות?

בגמ' מבואר שאינו חוזר כי הוא עתיד להבדיל על הכוס, (ולכן בת"ב אם טעה צריך לחזור ולהתפלל) אמנם אם טעם לפני ההבדלה, לכתחילה עליו לחזור ולהתפלל, כדבואר להלן לג. וכ"פ שו"ע ס' רצד' ס"א,

ואם סיים 'אתה חונן' ולא התחיל עדיין ב'השבינו',

שי' ר' יונה: שיכול לומר שם 'אתה חוננתו',

שי' התוס' והרא"ש: שא"י כבר לומר 'אתה חוננתו',

שי' ר"ת: שאם ירצה תמיד יכול לחזור לאתה חונן כל שלא סיים תפילתו,

ולענין אם יכול לאומרו בשומע תפילה, הטור הביא בשם הרמב"ם שיכול לאומרו בש"ת, [דגם באתה חוננתו יש קצת בקשה] אבל הכס"מ כ' שאי"ז הגירסא הנכונה בדברי הרמב"ם.

האם המתפלל 'קבע', יצא בדיעבד?

במשנה מבואר הלשון, 'העושה תפילתו קבע, אין תפילתו תחנונים,

וכתב ע"ז הביה"ל ס' צח' ס"ג בזה"ל: מה מאוד צריך האדם ליזהר בזה כי יש כמה פוסקים המצריכין לחזור ולהתפלל מחמת זה, (הלא המה: הב"ח והא"ר וכן מוכח מהב"י), עכ"ד, **ומ"מ** הכריע המ"ב סק"ט בשם הפמ"ג שלא לחזור ולהתפלל.

דף ל

מה ההנהגה למי שיוצא לדרך ולא יכול להתפלל מעומד בכוונה בדרך?

בגמ' מבואר ב' אפשריות או להתפלל לפני היציאה, ובדרך לקרוא ק"ש, או להתפלל בדרך מיושב כדי לסמוך גאולה לתפילה,

שי' הר"ח והרא"ש לפסוק דמתפלל ובדרך קורא ק"ש, וכ"פ שו"ע ס' פט' ס"ח,

שי' רבינו האי, דמתפלל בדרך כדי לסמוך גאולה לתפילה, וכ' המ"ב סקמ"ב דהאידנא כך נוהגין רוב העולם, **מיהו** אם גם ק"ש לא יוכל לכוון בדרך, יכול להקדימו גם מעה"ש, כדלעיל בד' ח:, (ב"י בשם הרשב"א)

מה הטעם שמהמלך בדרך על החמור א"צ לרדת כדי להתפלל?

רש"י כ' דה"ט שיטרד מחמת עיכוב הדרך,

ר' יונה כ' דה"ט שעצם הירידה והעלייה מבלבל את דעתו,

ונ"מ אם הוא הקדים את השיירא ואין כאן עיכוב הדרך, לרש"י צריך לרדת ולר' יונה א"צ לרדת, **והשו"ע** ס' צד' ס"ד פסק כרש"י, **ומיהו** כ' ר' ירוחם דהכל לפי הדרך ולפי המקום ולפי יראתו וישוב דעתו עכ"ל.

האם המתפלל על החמור צריך לעצור את חמורו או שהוא יכול ללכת?

מדברי התוספות והרא"ש משמע שמתפלל בעודו רכוב ומהלך, ואינו צריך להתעכב, אפי' לא לג' ראשונות, וכ"פ השו"ע ס' צד' ס"ד בסתם,

אבל ה"ר יונה כתב שצריך לעכב הבהמה, [דרכוב כמהלך דמי], ואם השיירא הולכת, א"צ לעכב את הבהמה, אם לא בג' ראשונות, וכתב השו"ע שם שיש לחוש לדבריו אם לא במקום סכנה,

סיכום של הד' תפילות מתי אפשר להתפלל כל תפילה...

תפילת י"ח: אם אין אונס חייב אדם להתפלל י"ח,

הביננו: אם הוא בדרך וקשה לכוון כל הי"ח, אפשר להתפלל 'הביננו'.

תפילה קצרה: אם הוא במקום סכנה, מתפלל תפילה קצרה, וחזור ומתפלל י"ח כשמתאפשר,

תפילת הדרך: חייב לאומרה כל שיוצא לדרך, ואינה קשורה לחובת תפילת י"ח.

מה כוונת הגמ' שיש לומר תפילת הדרך 'עד פרסה'?

לרש"י היינו שיאמר אותה בתוך הפרסה הראשונה, וכ"פ **ר' יונה** אלא שכ' דזה היינו רק לכתחילה, אבל בדיעבד אפשר להתפלל כל עוד ויש מרחק בינו לבין העיר, והרמ"א חושש לשי' לכתחילה,

להבה"ג (שהביא רש"י) היינו שרק אם הולך דרך שהוא לפחות 'פרסה', אבל על דרך פחות מפרסה אין צריך להתפלל תפילה זו, **וה"ה** אם נזכר בסוף הדרך צריך שישאר לו ללכת פרסה, וא"ל יאמר אותה בלי ברכה, **וכ"פ** השו"ע ס' קי' ס"ז.

יחיד שדילג יעלה ויבוא בר"ח האם יכול לסמוך על חזרת הש"ץ?

בגמ' מבואר הדין שאם דילג שחרית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במוסף, (ועל מוסף, יש ב' גרסאות בגמ', עי' ב"י ס' קכו') ומסיק ע"ז דבציבור שנו, ויש כאן ב' פירושים:

לרש"י: מיירי ביחיד שטעה, ואינו חוזר מפני שיכול לסמוך על הש"ץ, ולפ"ז איכא ב' תנאים לפוטרו, א. שישמע מהש"ץ, ב. שהוא בעצמו יזכיר את ר"ח בתפילה הבאה, אבל השו"ע בס' קכד' ס"י, שתמיד יכול היחיד לסמוך על הש"ץ, אלא שהמ"ב שם סק"מ כ' דמוטב שיחזור ויתפלל בעצמו דהאידנא לאו כל אדם יכול לכוין דעתו לשמוע מש"ץ מראש ועד סוף,

להבה"ג: הכוונה שש"ץ שטעה אין מחזירין אותו מפני שיזכיר את ר"ח בתפילה הבאה, וכהפי' הזה פסק השו"ע ס' קכו' ס"ג, אלא שנקט כפי הגריסא שלא גרסו שגם במוסף אינו חוזר מפני שיכול לאומרו במנחה, ולפ"ז רק בשחרית אין מחזירין את הש"ץ.

חדש!!! מהיום ניתן לקבל את הסיכומים ישר לדואר אלקטרוני, ולכך יש לשלוח מייל לדואר: **sikum7daf@gmail.com**

כמו כן החפץ להנציח את העלון לעילוי נשמת או לרפואה שלימה, או לכל הצלחה יפנה למספר **0542368882**